

DLA doktori értekezés tézisei

Kovács Csilla

Ady-dalok

Témavezető: Dalos Anna DSc

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28-as számú művészet- és művelődés-

történeti tudományok besorolású

doktori iskola

Budapest

2024

I. A kutatás előzményei

Arra, hogy Ady Endre miként viszonyult a zenéhez és ez a kapcsolat milyen hatással volt költészetére, még nem irányult átfogó kutatás.

Papp Viktor *Ady és a zene* című 1919-ben, a *Nyugatban* megjelent írását alapul véve igyekeztem kibontani a témát beleértve a repertoár ismertetését és frissítését, a korabeli előadók, valamint a legfontosabb zeneszerzői megközelítések bemutatását.

A disszertációmban felhasznált szakirodalmak közül elsődlegesek a századforduló ideje alatt megjelent folyóiratok, napilapok cikkei, mint például a *Nyugat* folyóirat és a *Magyarság* röpirat írásai, továbbá későbbi két zenetudományi folyóirat: a *Magyar Zene* és a *Muzsika*.

Ady mulatozási szokásait, zenei ízlését Révész Béla Ady Endréről szóló 1921-ben, a *Nyugatban* megjelent *Második közleményében* részletesen kifejti, míg Ady Lajos könyvében konkrét leírást olvashatunk a költő beszéd és énekhangjáról. Varga József által szerkesztett Ady összegyűjtött zenei írásai, a *Péntek esti levelek* fontos következtetésekhez segítettek hozzá

Ady Endre életét és munkásságát Vezér Erzsébet: *Ady Endre élete és pályája* című könyve mutatja be, e könyv releváns hivatkozásai mentén további fontos szakirodalmakra találtam. Így

Szilágyi Péter *Ady Endre verselése* című könyvéből gyűjtöttem számos lényeges adatot. Ide kapcsolódóan megemlíteném még az Ittész Mihály által szerkesztett *Ady-Kodály Emlénapok* című tanulmánykötetet, melyben Ady és a zene kapcsolata különböző aspektusból nézve kerül a vizsgálódás tárgyává.

Az Ady-dalok repertoárjának összesítésével Nikodémuszné Nagy Mária 1977-es „Kottabibliográfiájában” részletesen foglalkozott, azóta azonban nem történt újabb egybevetés. Reinitz Béla 1978-ban összesített Ady versfeldolgozásainak listája Flórián László és Vajda János Reinitz Béláról szóló kötetében található.

II. Források

A zenetudományi szakirodalmak, cikkek, hangversenyleírások, kéziratok és tanulmányok mellett feldolgozásra került jónéhány digitalizált hangfelvétel: koncertfelvétel, rádió-műsor, interjú.

A Petőfi Irodalmi Múzeum, valamint az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet jóvoltából digitalizált hangfelvételeken keresztül ismerhettem meg és elemezhettem az Ady-versfeldolgozások néhány korabeli előadóját, így Medgyaszay Vilma, Basilides Mária és Neményi Lili ének- és beszédhangját. Továbbá a hangfelvételek elemzésékkor kutatásom a korabeli előadói

stílus megismerésére irányult. Ennek egyik legfontosabb forrása a Medgyaszay Vilma hagyatékában fennmaradt *Jegyzetelések* című írás, amely nagyszámú előadásbeli instrukciót hagyott hátra a jövő énekes-nemzedékei számára. Ehhez kapcsolódnak még az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött Reinitz Béla hagyaték kéziratai, amelyek alapvető forrásként szolgáltak a korabeli előadói stílusról szerzett ismeretek kibővítésénél.

III. Módszer

A kutatásokból kiderült, hogy Ady zenei ízlése jelentősen befolyásolta sajátos verselési stílusának kialakulását. Egyedisége mágnesként vonzotta a komponálásra-kész zeneszerzőket.

Az Ady-dalrepertoár megismerését követően két nagy táblázatba rendezve, különböző szempontokat figyelembe véve, összesítettem az 1906 és 1945-ig tartó időszakban nyomtatásra került és még kiadatlan, énekhangra és zongorára komponált Ady-dalokat. Az egyikben a szerzőket és a hozzájuk kapcsolódó dalokat listáztam, a másikba pedig az egyes versekhez társított zeneszerzők kerültek feljegyzésre. Ezen felül elkészült egy további táblázat a Reinitz-Ady-dalok kéziratainak összesítéséből, az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárában őrzött hagyaték kutatása alapján.

A digitalizált rádiófelvételek meghallgatását követően lehetőségem nyílt az interpretációk részletes kielemezésére. Mindezekhez az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet (OSZMI), valamint a Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) könyvtárosai jóvoltából tudtam hozzáférni. A Színház és Filmművészeti Egyetem (SZFE) könyvtárában kutatott Neményi Lili hagyatékban fellelt kotta anyag szintén jelentős információkhoz juttatott a témában.

Elemzésre és helyenként összehasonlításra került néhány Reinitz, Kodály és Bartók Ady-dal, mindez meghatározott, egyéni szempontok szerint, mint amilyen például prozódia, ritmus, műfaj, illetve énekes-eladói aspektusok figyelembevételével.

IV. Eredmények

Az Ady-dalok repertoárjának kikutatásával kibővítésre és ismételteti összesítésre került sor, amely a szisztematikus táblázatok segítségével letisztázza az énekhangra és zongorára írt Ady-versfeldolgozásokat.

A digitalizált hangfelvételeknek köszönhetően megismerhettem a korabeli, előadói stílusra jellemző attitűdöket, mint például szabad előadásmód és énekbeszéd.

Megállapítható, hogy az Ady-dalok ihletéséből számos zenemű született, ugyanakkor Reinitz, Kodály és Bartók

megzenésítései hordozzák magukban igazán az „Ady-dallam” lényegi sajátosságát. A néhány választott Ady-dal elemzésén keresztül igyekeztem rámutatni arra, hogy ezek a versfeldolgozások Kodály Zoltán és Bartók Béla művészete révén, hogyan magasodhattak fel az új magyar zene előkelő szintjére.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

Kovács Csilla: „Ady-dalok”. In: Szentesi Zsolt (szerk.) *Lectio Litterare. Az Eszterházy Károly Egyetem Tudományos Közleményei XXIV. kötet. Tanulmányok az irodalomtudomány köréből. „Félig mély csönd és félig lárma” – Ady Endre 100.* Eger, EKKE Líceum Kiadó, 2021. 21-31.

http://publikacio.unieszterhazy.hu/7286/1/irodalom_ACTA_2021.pdf

2021. május 29.: *Ady és a zene.* Előadás.

Részvétel a *Tavaszi Szél Konferencián* előadóként

2021. április 8.: *Ady és a zene.* Előadás.

Helyszín: Egri Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár

2021. július 20.: *Ady és a zene.* Előadás.

Helyszín: Eszterházy Károly Egyetem

2021. május 30.: Debrecenben a Tavaszi Ütös Napok.

Helyszín: Debreceni Egyetem, Liszt-terem

Marimbán kísér: Laczkó-Pető Balázs

Műsoron: Reinitz Béla három Ady-dala

- Héja-nász az avaron
- Őrizem a szemedet
- Tavaszi szív

2022. április 25.: 56. magyar nyelv hete záróeseményének koncert műsora.

Szervező: Anyanyelvápolók Szövetsége

Helyszín: Magyar Zene Háza

Zongorán kísér: Szalai Gergő

Műsoron: Reinitz Béla öt Ady-dala

- A Tisza parton
- Új vizeken járok
- Héja-nász az avaron
- A vén komornyik
- Tavaszi szív